Rafael Caria, l'home necessari

Totes les societats humanes tenen una articulació interna que preveu l'ompliment d'unes, com qui diu, *caselles* per a satisfer les normals necessitats de les diverses tasques a realitzar, dins el conjunt de persones que comparteixen uns mateixos valors i lleis (escrites i no). Per tant, hi ha els que produeixen béns materials i els que els comercialitzen, els polítics, els religiosos, els que asseguren que no s'infringeixin les lleis, els savis, etc.

Rafael Caria, dins la nomenclatura social, era un *savi*, un home que posseïa un enorme cabal de coneixements sobre la ciutat i el territori, la història i la llengua, la gent i les persones, la literatura i les tradicions, les manifestacions populars de la religió i la política, del seu lloc natal: l'Alguer.

Per això mateix, perquè era un savi, era un home necessari a l'Alguer.

Avui l'Alguer és una petita ciutat de vora quaranta-cinc mil habitants residents, amb una complexa situació sociològica, atesa la presència d'una gran quantitat d'immigrats bàsicament sards, però també italians i extraitalians. Des de fa 655 anys es caracteritza per la presència encara viva de la llengua catalana i d'una cultura peculiar que, a partir d'aquesta base, posteriorment ha anat contaminant-se i modificant-se —tot plegat, enriquint-se— pel contacte quotidià amb les corresponents sardes i d'algunes zones del continent italià (sobretot després del segle XVIII). Però, d'ençà del passatge de la dominació catalanoaragonesa i espanyola a la piemontesa convertida, després del 17 de març del 1861, en italiana, la presència de la llengua catalana ha quedat fonamentalment (i durant un llarguíssim període podem dir que exclusivament) en l'àmbit de la mera oralitat.

Els algueresos, durant quasi tres segles, hem estat —com tot avui estem— alfabetitzats exclusivament en italià, formats científicament i com a cultura escrita i visual en italià, acostumats a viure en tot allò que no sigui l'entorn familiar i amistós en italià. És a dir, que quan ens aproximem a situacions més formals, vet aquí

que la llengua mare desapareix irremeiablement. No la trobem, no hi és, no pot ésser-hi.

Així, si volem escriure o llegir en la nostra pròpia llengua, ens adonem que no en posseïm els codis suficients per a poder fer-ho. Ens és molt difícil llegir i gairebé impossible escriure amb una mínima correcció. A més, en la vida quotidiana a la ciutat no ho necessitem pas.

És el camí ben conegut de tota llengua minoritzada en un context on hi ha la presència d'una única llengua oficial diferent de la popular: quan històricament la societat passa de ser oral a ser visual i amb ús intensiu de la paraula escrita, la llengua del poble, que abans, tot i el canvi polític, era *reina*, veu reduir progressivament el seu ús finalment al sol boca-orella, en un tipus de comunicació horitzontal, d'íntima proximitat i, per tant, de curtíssim abast, que la degrada ja a *servidora* de molt baix grau.

Atesa aquesta situació de desprestigi, podem definir natural que lingüísticament la societat hagi anat a la deriva fins a encallar-se a les aigües brunes de la diglòssia i ara ja de l'avançada substitució lingüística.

Per a intentar canviar la situació, la societat s'ha de dotar d'uns instruments científics, com ara universitats, centres d'estudis, etc., que, posats a disposició de l'autoritat política, permetin poder planificar una acció de tutela i de reforçament de la llengua en perill.

Dissortadament, tot això a l'Alguer no era possible.

Rafael Caria, conscient d'aquesta mancança objectiva de recursos locals, però gens ni mica aturat a la contemplació del panorama desolat ni esperant remissiu la previsible desfeta final, es va autoencomanar la missió, per tot el que pogués fer, d'omplir aquells espais que quedaven buits a la societat algueresa.

I en va omplir molts com millor va poder, fent-se polític i agitador cultural, publicant llibres i articles, pronunciant conferències, lligant caps a l'Alguer i a la península Ibèrica, teixint una xarxa de relacions, humanes i científiques, que el van convertir en un punt de referència per a qui volia, i encara avui vol, entendre més sobre la nostra petita però rica realitat.

I estudiant, estudiant, estudiant...

Mai no va desviar del camí que havia decidit d'emprendre, a cost de fatigues molt feixugues. A vegades, també, de dolorosos trencaments d'amistats. El compromís que sentia envers la llengua i la terra, envers el poble que les habita i les viu, no tolerava distraccions fins al moment d'haver arribat a les fites programades.

Rafael Caria no s'espantava per la magnitud dels problemes que havia d'afrontar per a aconseguir els seus objectius. Per això mateix, era un home ambiciós, amb una mirada molt més llonga que altres algueresos del seu temps i anteriors a ell en el segle xx.

Per converses privades, sóc testimoni que era conscient de no poder abastar ell sol ni en l'espai de la pròpia vida tota la feinada que l'Alguer necessitava. Tot i així planificava el seu treball *com si*. *Com si* tengués a disposició equips d'ajudants, *com si* la tasca hagués estat apreciada a més que útil, *com si* els efectes haguessin estat directament conseqüencials a l'esforç produït.

Com si a l'Alguer es visqués una situació normal.

Pens que l'actitud —no sé si volguda o natural— del *com si* l'ha ajudat de manera decisiva a superar les decepcions i els disgustos, no infreqüents pel camí emprès, en el convenciment que la feina ben feta, els pressupòsits honestos, les finalitats en bona fe, sempre mereixen tot l'esforç que calgui.

Rafael Caria, al llarg d'aquest camí, no s'ha estalviat, ha donat tot el que tenia, perquè ho creia important.

Però, el temps se li feia curt. Després de la greu malaltia que l'havia agredit fa anys, veia com no podia acabar les obres de les quals parlava als amics: la toponomàstica urbana i humana de dins de la ciutat i el diccionari etimològic de l'alguerès.

Ja tenia programat el nombre dels volums d'aquestes dues últimes feines lexicogràfiques i fins i tot havia començat a traçar un esquema precís de la redacció definitiva. Els darrers mesos va rebre un ajut acadèmic procedent de Catalunya per tal de portar endavant la feina, que, però, es va interrompre amb l'arribada de la inevitable cita que hòmens i dones tenim amb la fi de la nostra trajectòria terrenal.

Amb aquest escrit, esper que l'obra de Rafael Caria pugui continuar, seguint els patrons que ell va deixar fixats a qui havia estat encarregat de col·laborar amb ell, i que el suport acadèmic del qual va gaudir durant els darrers mesos de vida es pugui reactivar properament per tal de poder dur a terme la feina.

Perquè Rafael Caria s'ho mereix i perquè l'Alguer i la cultura catalana en podran tenir beneficis.

Però, coneixent l'Alguer, vivint-hi i obrant-hi cada dia, no puc estar-me de fer, a mi i al lector, una pregunta, al capdavall molt trista tot i que necessària: l'Alguer es mereix això? Val la pena dedicar tota una vida a la pròpia terra obtenint a canvi escassos reconeixements i efectes pràctics? És útil treballar, al cap i a la fi, només per a la posteritat o per a la història?

Del cor, imparable, no puc frenar una resposta poc escaient: no, potser no.

Luca Scala
Coordinador del Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori